

Моята лампа и моят бял лист

Гастон Башлар

<notabene-bg.org/read.php?id=178>

Превод от френски език Поля Търколева

Спомняйки си за далечното минало, прекарано в работа, представяйки си отново многобройните, но монотонни образи на упорития работник, четейки и разсъждавайки под лампата, започваме да живеем все едно, че сме единственият персонаж на една картина. Виждаме стая със замъглени стени, сякаш фокусирана в центъра си, концентрирана около разсъждаващия човек, седнал пред осветената от лампата маса. През дългия си живот, картината е придобивала хиляди варианти, но е запазила единството си. То е константен образ, в който се формират спомените и мечтанията. Мечтаещото същество се концентрира, за да си спомни за съществото, което работеше. Дали споменът за малките стаи, където бе работило, където имаше енергията да работи усърдно, е утеха или носталгия? Истинското пространство на самотната работа е малката стая, кръгът, осветен от лампата. Жан дьо Бошер го е знаел, пишейки: „Само тясната стая позволява да се работи“.¹ Работната лампа свежда цялата стая до размерите на масата. Как лампата в спомените ми от едно време, насища жилището, превръща самотата, моята самота на трудещ се, в кураж!

Трудещият се под лампата е *първа гравюра*, реалистична за мен в хиляди спомени, дори валидна за всички. Поне така си представям. Сигурен съм, че картината няма нужда от обяснение. Не знаем какво мисли работещият на светлината на лампата, но знаем, че мисли, че е единственият, който мисли. Първата гравюра носи белега на самотата, белег, характерен за един вид самота.

Колко по-добре щях да работя, ако можех да се открия в някоя от моите „първи“ гравюри!

II

Самотата се увеличава, ако върху осветената от лампата маса се разстели самотата на бялата страница. Бялата страница! Една голяма непрекосена пустиня. Тази бяла страница, която остава бяла всяка вечер, не е ли точно тя големия знак на безкрайната самота? Каква самота се разярява срещу самотника - самотата на трудещия се, който не само иска да учи, който не само иска да мисли, но който *иска да пише*. Следователно, бялата страница е небитие, печално небитие, небитието на писането.

Да, ако можехме само да пишем! След това може би бихме могли и да мислим. *Primum scribere, deinde philosophari*, твърди една остроумна бележка на Ницше.² Ние сме прекалено самотни, за да пишем. Бялата страница е прекалено бяла, прекалено празна, за да започнем наистина да съществуваме пишейки. Бялата страница налага тишина. Тя противоречи на близостта на лампата. Затова „гравюрата“ има два полюса: полюса на лампата и полюса на бялата страница. Самотният работещ е раздвоен между тези два полюса. Враждебна тишина царува в моята „гравюра“. Маларме не е ли живял в подобна разединена „гравюра“, когато е призовал:

...la clarté déserte d'une lampe
sur le vide papier que la blancheur défend?³

III

И колко добре би било - самоотвержено що се отнася до мен самия - да започне всичко отново, да започнем да живеем пишейки! Да се родиш в писането, чрез писането - големият идеал на великите самотни нощи! Но, за да пишем в самотата на своето същество, все едно че се е пробудила бялата страница в живота, биха били нужни *авантюрите на съзнанието*, авантюрите на самотата. Може ли само заради нея съзнанието да промени самотата си?

Да, как оставайки сами да познаем авантюрите на съзнанието? Можем ли да намерим авантюри на съзнанието, слизайки в своите собствени дълбини? Колко пъти, живеейки в една от моите „гравюри“, вярвах, че задълбочавам моята самота. Вярвах, че слизах, спирала по спирала по стълбата на съществуването. Сега виждам, че при подобни слизания, вярвайки, че мисля, аз мечтаех. Съществуването не е отдолу. То е отгоре, винаги отгоре - по-точно в самотната мисъл, на този който работи. Следователно, за да се роди отново пред бялата страница, в пълната младост на съзнанието си, би трябвало да се затъмни малко яснотата на старите образи, на бледите образи. В замяна би трябвало да гравираме отново гравюра - да се гравира всяка нощ, съществуването на самотника в самотата на лампата, накратко всичко да се види, всичко да се обмисли, всичко да се напише в първичното съществуване.

IV

Всъщност всеки разказ, съставен от житейски опити, от разкъсани опити, от разкъсващи опити, е пред моя бял лист, пред бялата страница, поставена върху масата на точно разстояние от лампата, така че аз наистина съм пред моята *маса на съществуване*.

Да, това е моята маса на съществуване, където аз познавам максималното съществуване, съществуването в напрежение - напрежение за това, което ще се случи, за бъдещето, за отвъдното. Всичко около мен е покой, спокойствие. Моето самотно същество, моето същество, което търси съществуването, се нуждае да бъде друго същество, повече от същество. С Нищото, с Мечтанията, вярваме, че можем да напишем книги.

Когато завърши малкият албум с ясните и тъмните страни на психиката на мечтателя, настъпва часът на носталгията, на строго организираните мисли. Следвайки романтизма на свещта, половината от живота ми премина пред масата за съществуване. След толкова мечтания ме обхваща желание бързо да науча още, да се разтвори белият лист, за да изуча една книга - прекалено трудна за мен. В напрежението пред книгата, към суровото развитие духът се конструира и се реконструира. Всяко ставане на мисълта, всяко бъдеще на мисълта е в реконструкцията на духа.

Има ли още време за мен да намеря работещия, който добре познавам и да го накарам да влезе в моята гравюра?

Преводът е по: Gaston Bachelard, *La flamme d'une chandelle*, PUF, Paris, 1962

¹ Jean de Boshère, *Satan l'Obscur*, p. 195.

² Nietzsche, *Le Gai savoir*, trad., Mercure de France, p. 25, fragment 34.

³ Mallarmé, *Brises marines. Poèmes de jeunesse*.